

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТИТУТ
при МІНІСТЕРСТВІ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ



НАУКОВІ І ПРАЦІ НДФІ

ВИПУСК 2(14)
2001

Державна регіональна
політика

Податки

Бюджет

Кредит та інвестиції

ББК 65.9(4 Укр)

У збірнику досліджуються ключові проблеми державної регіональної політики України, методологічні, законодавчі та практичні питання оподаткування в Україні, проблеми бюджетної системи, а також висвітлюються окремі аспекти політики державних запозичень, інвестицій та кредиту.

Для працівників органів державної влади і управління, науковців, аспірантів та студентів, широкого кола читачів.

*Затверджено до друку Вченою радою Науково-дослідного
фінансового інституту при Міністерстві фінансів України
Протокол №5 від 7.06.2001 р.*

Редакційна колегія

Кравченко В.І., д.е.н. (головний редактор)

Гейдор І.І., к.е.н., доцент (відповідальний секретар)

Корнєєв В.В., к.е.н.; Полозенко Д.В., д.е.н., професор;
Рокоча В.В., д.е.н., професор; Соколовська А.М., к.е.н., доцент;
Столяров В.Ф., д.е.н., професор; Швець В.Г., д.е.н., професор;
Шокун В.В., д.е.н., професор

Адреса редакції:

Україна. 01103, Київ 103,
бульвар Дружби народів, 28, НДФІ, тел./факс 294-69-65
E-mail: ndfi@ndfi.minfin.gov.ua.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори несуть повну відповідальність за достовірність та повноту викладу матеріалу, що публікується.

Матеріали, надруковані у збірнику, є власністю інституту, захищені міжнародним та українським законодавством і не можуть бути відтворені у будь-якій формі без письмового дозволу видавця.

© Наукові праці НДФІ, 2001

© Науково-дослідний фінансовий інститут

оригінал-макет, 2001



НАУКОВИЙ ЗБІРНИК
ВИПУСК 2(14) • 2001

Заснований у червні 1996 р.
Київ

НАУКОВІ ПРАЦІ НДФІ

З М І С Т

Видавнича рада

П'ятченко Г.О.
(голова ради)

Буковинський С.А.

Василик О.Д.

Кравченко В.І.

Мельник П.В.

Полозенко Д.В.

Рокоча В.В.

Столяров В.Ф.

Швець В.Г.

Шокун В.В.

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

КРАВЧЕНКО В.І., КУЧЕРЕНКО О.Ю.
Ключові проблеми державної регіональної по-
літики України..... 3

ПИЛА В.І., РОМАНЮК С.А., ЧМИР О.С.
Підсумки та перспективи подальшого розвит-
ку в Україні спеціальних (вільних) економіч-
них зон і територій пріоритетного розвитку.. 12

ДРОЗДОВСЬКА О.С. Фінансова децентра-
лізація та її основні форми 22

ТОЛМАЧОВА Г.Ф. Фінансово-кредитна під-
тримка малого підприємництва у регіоні 27

ПОДАТКИ

СОКОЛОВСЬКА А.М. Методологічні аспек-
ти оподаткування 33

ПАВЛЮК К.В. Практика, наслідки та ефек-
тивність надання податкових пільг в Україні.. 40

ПАВЛЕНКО В.В. Проблеми застосування
Закону України "Про оподаткування прибутку
підприємств" при оподаткуванні прибутку
банківських установ 48

БЮДЖЕТ

ОГОНЬ Ц.Г. Деякі питання планування та
виконання доходів бюджету..... 58

ГЛУЩЕНКО Ю.А. Проблеми підвищення
ефективності видатків місцевих бюджетів..... 66

КРЕДИТ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

РОГАТЮК О.Л. Міжнародний досвід функ-
ціонування інститутів спільного інвестування.. 70

СМОЛЯР Ю.О. Зарубіжний досвід внутріш-
ніх державних запозичень..... 78

ЛУДЧЕНКО Я.О. Математичне моделюван-
ня фінансових ризиків інвестицій..... 84

ДУМАНСЬКИЙ М.А. Вексель як фінансо-
вий інструмент 93

Відповідальний за випуск
В.Д. Королюк
Редактори
І.В. Верстюк, Л.М. Осадча
Обкладинка
В.П. Васильєва
Комп'ютерний набір
та верстка А.А. Молотая,
С.І. Брус

Видання зареєстровано в
Міністерстві України у
справах преси та інформації.
Свідоцтво КВ № 1907
від 29.03.96

Оригінал-макет підготовлено
у редакційно-видавничому
відділі НДФІ при Міністер-
стві фінансів України

Підп. до друку 12.07.01.
Формат 70x108/16.
Папір ксероксний.
Гарн. "Петербург". Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 9,1
Обл.-вид.арк. 8,0
Наклад 300 прим. Зам.

Віддруковано з оригінал-маке-
т в друкарні Видавничого дом
"KM Academia"
254070, Київ 70,
вул. Сковороди, 2
тел. 416-60-92

Ю.А. Глущенко

Аспірант НДФІ

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Бюджетна політика держави є основним важелем впливу на соціально-економічні процеси. Особливо важливого значення набуває становлення сучасних механізмів формування і використання бюджетних ресурсів у нестабільних умовах економіки.

Нинішні економічні реалії України, по-перше, обумовлені факторами фінансової кризи і слабкістю банківської і розрахункової систем, по-друге, супроводжуються недостатньою узгодженістю фінансово-економічної політики на різних рівнях влади.

Дана ситуація породжує дві взаємопов'язані тенденції. Перша – прагнення до ринкової лібералізації економіки і фінансової сфери, зниженні втручання держави в економічне життя. Друга, як реакція на першу, – у посиленні спроб абстрактного і непослідовного адміністрування різних сфер державних фінансів, банківської діяльності.

Відсутність ефективного методологічного і правового облаштування бюджетної системи України складає головну її проблему. Виникає потреба в обдуманому управлінні бюджетним процесом, в оптимізації і спрощенні технології здійснення бюджетної підтримки територій і фінансування різних сфер діяльності держави. Для цього потрібна розробка і реалізація концепції устрою бюджетної системи, яка відповідатиме економічним умовам, що складуться у найближчі 15–20 років і забезпечуватиме чітку, погоджену взаємодію елементів цієї системи. Потрібні механізми бюджетної діяльності, що дозволять досягти високої результативності бюджетної системи при мінімумі втрат, органічної єдності, свободи і порядку, ринкових і централізованих регуляторів.

Ефективність управління ресурсами бюджету забезпечується ринковими механізмами. Вона характеризується соціально-економічним результатом перерозподілу національного доходу в даних соціально-політичних і фінансово-економічних умовах. Питома вага фінансових ресурсів місцевого бюджету Полтавської області у ВВП 2000 р. становила 8,7 %, або зменшилася вдвічі у порівнянні з минулим роком, тоді як середньому по Україні цей показник складав 26 %.

Ефективність бюджетної діяльності може бути виміряна відношенням показників соціально-економічного результату до затрат на її здійснення. Одним із серйозних факторів, що визначають досконалість бюджетного планування і ефективність бюджетного процесу, є відсутність реальної прогнозної бази. Бюджет має бути потужним інструментом регулювання темпів і пропорцій суспільного розвитку не тільки на макрорівні, а й на рівні окремих регіонів. Місцеві бюджети – це особлива економічна форма розподільчих відносин, пов'язаних з відокремленням

частини вартості суспільного продукту у фондах грошових ресурсів місцевих органів влади та їх використанням на задоволення різноманітних соціально-культурних і комунально-побутових потреб суспільства. Місцеві бюджети – це сукупність економічних (грошових) відносин, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням фондів грошових ресурсів місцевих органів влади у процесі перерозподілу національного доходу з метою забезпечення розширеного відтворення.

Під час переходу до ринкової економіки місцеві бюджети зберігають своє значення як найважливіше джерело фінансування територіальних програм економічного і соціального розвитку, посилюються соціальна спрямованість їх видатків. Переважна частина асигнувань місцевих бюджетів в умовах становлення ринкових відносин передбачається на утримання установ невиробничої сфери, забезпечення державних соціальних гарантій, реалізацію заходів по соціальному захисту населення, запобігання безробіттю, а також на дотації галузям місцевого господарства і різних компенсаційних виплат з метою підтримки необхідного рівня ціл і тарифів по соціально важливих товарах і послугах.

Існує концепція, згідно з якою роль місцевих бюджетів як фактора економічного і соціального зростання реалізується значною мірою через капітальні видатки місцевих і регіональних органів влади (таблиця).

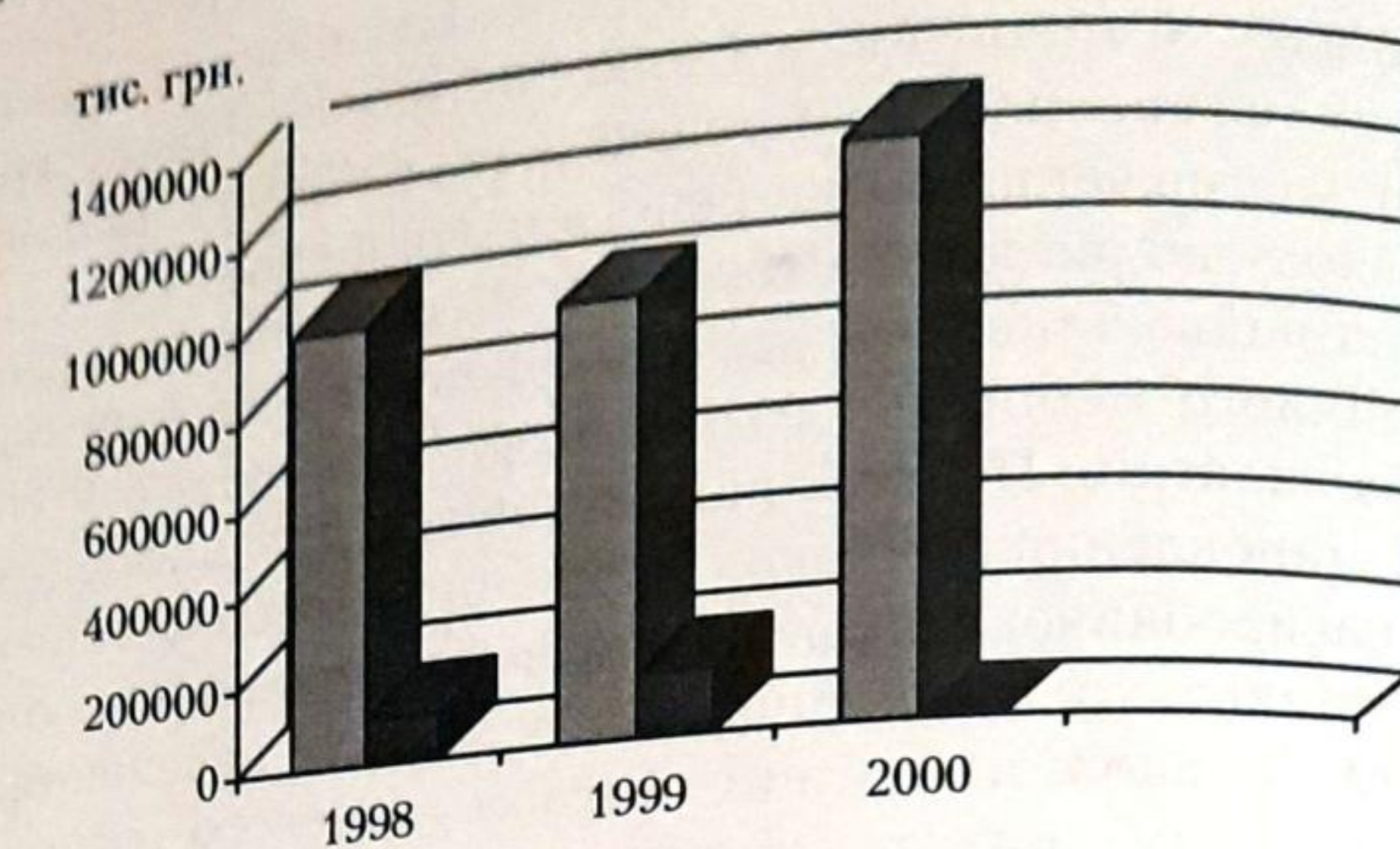
Аналіз фактичних видатків місцевих бюджетів на капіталовкладення в Полтавській області

Таблиця

Бюджети	1998		1999		2000	
	сума, тис. грн.	частка у загальній сумі, %	сума, тис. грн.	частка у загальній сумі, %	сума, тис. грн.	частка у загальній сумі, %
Обласний	28876	28,7	129512,8	91,4	5331,3	47,7
Міст обласного підпорядкування	69744	69,3	10549,9	7,4	3612,6	32,3
Районні	1434	1,4	734,8	0,5	1408,2	12,6
Міст районного підпорядкування	125,9	0,1	203,1	0,1	218,1	2,0
Селищні	246,5	0,2	98,4	0,1	186,9	1,7
Сільські	181,7	0,2	544,9	0,4	426,6	3,8
Разом	100608,1	100,0	141643,9	100,0	11183,7	100,0

Дані таблиці свідчать про різке скорочення капіталовкладень у бюджетну сферу в 2000 р. на 92,2 % у порівнянні з минулим роком. У розрізі бюджетів найбільш низькі відсотки спостерігаються саме в низових бюджетах: у містах районного підпорядкування – від 0,1 до 2,0 %, селищних та сільських – в середньому близько 2,0 % від загальних сум видатків.

Динаміку інвестицій в основний капітал у Полтавській області відображено на рисунку.



■ Всього ■ За рахунок місцевого бюджету

Рисунок. Інвестиції в основний капітал у Полтавській області

Наведені дані свідчать про загальний ріст капіталовкладень в області при фактичному зменшенні коштів місцевого бюджету. Причиною спаду останніх є низькі обсяги місцевих бюджетів, що обмежують можливості місцевих органів влади. Але чим більше податків мобілізується в області, тим менше обсяг місцевого бюджету. Про це свідчать такі дані.

У 2000 р. загальна сума мобілізованих доходів області у порівнянні з 1998 р. збільшилася на 1,0 млн. грн. і становить 2,6 млн. грн., разом з тим обсяг місцевого бюджету зменшився на 0,3 млн. грн. і складає 0,4 млн. грн., або лише 16,2 % до контингенту.

Реалізація об'єктивних передумов використання місцевих бюджетів у суспільному відтворенні залежить від конкретних організаційно-правових форм, в яких проходить функціонування бюджетних відносин. Завдяки організаційним формам є можливість використовувати місцеві бюджети як активний інструмент управління територіальною економікою. На сучасному етапі місцеві бюджети мають виступати як економічний регулятор оптимальних пропорцій суспільного виробництва, структурної перебудови економіки, підвищення інвестиційної активності господарюючих суб'єктів, розвитку підприємництва тощо. З метою встановлення кількісної залежності прибутковості від використання основних виробничих фондів нами побудована кореляційно-регресивна модель, причини аналітичного зв'язку з такими ознаками: y – балансовий прибуток на одного працюючого, грн.; x_1 – обсяг реалізації продукції з розрахунку на одиницю основних та оборотних фондів, грн.; x_2 – обсяг капіталовкладень на одиницю основних фондів.

В результаті математичної обробки результатів статистичного спостереження на базі середніх трьохрічних даних по 63-х дослідних промислових підприємствах Полтавської області одержано рівняння регресії:

Інтерпретація параметрів рівняння свідчить про те, що збільшення показника фондів на 1 грн. зумовлює підвищення балансового прибутку в розрахунку на одного працюючого у розмірі 71,3 коп. Збільшення обсягу капіталовкладень на 1 грн. з розрахунку одиниці вартості фондів призводить до зниження прибутковості. З розрахунку на одного працюючого цей показник дорівнює (-7,93 грн.).

Про коректність виконання розрахунків свідчить величина загального коефіцієнта кореляції $R = 0,244$, більша за його критичне значення (0,231). На нашу думку, цьому явищу сприяли темпи зниження обсягів промислової продукції в області за останні роки. Так, у 2000 р. у порівнянні з 1999 р. збиток склав 10,1 %. Майже половина підприємств (46,4 %) отримала збиток у сумі 263,7 млн. грн.

Вважаємо, що перехід до використання ефективних форм бюджетного фінансування (субсидій на конкурсній основі, субвенцій) і бюджетного кредитування, відмовлення від малоефективних дотацій окремим галузям, забезпечення адресності соціальної підтримки за рахунок бюджетних коштів, їх концентрація для розвитку виробництва в "точках росту" значною мірою будуть допомагати створенню сприятливих умов для стимулювання виробництва та інвестиційних процесів в економіці.